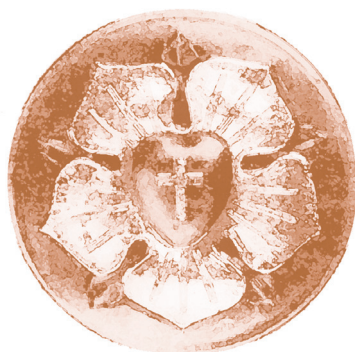

LUTHERSK KIRKETIDENDE

LEDER: DEN STORE DÅPSSAMTALEN

INNLEGG

TEKSTBOK OG GUDSTJENESTEREFORM
I DØVEKIRKEN

PRESSEMELDING

I ST. CECILIAS TJENESTE

MÅNEDENS SALME

FRA BOKFRONTEN

SØNDAGSTEKSTEN

- 11. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN
- 12. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN
- 13. SUNDAG I TREEININGSTIDA
- 14. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

DEN STORE DÅPSSAMTALEN

Det er mye oppmerksomhet rundt dåp i vår kirke for tiden. ”Dåpstallene stuper” går igjen som et utsagn i mange sammenhenger. Selv om det er regionale og lokale forskjeller, er det på landsbasis så mange færre som søker kirkens dåp i løpet av relativt kort tid, at det synes godt på statistikkene.

Når dette nummeret av Luthersk kirketidende kommer i posten, er vi inne i sommermånedene. De vanlige aktivitetene i menighetene landet rundt er i hvilemodus; rådsarbeidet har sommerpause, og med store deler av staben på ferie er tjenesten mer konsentrert for dem som er igjen. Min erfaring er at det ofte er bedre tid til samtaler og til møtene med enkeltmennesker, enten det er samtaler rundt lunsjbordet innad i staben, eller det er møtet med mennesker i kasualia-samtaler eller sjelesorg.

Jeg vil komme med en liten oppfordring til LKs lesere:

Kan ”den store dåpssamtalen” få flyte med i sommerens samtaler? – ikke som den vi må ta i ulike varianter av møter, enten det er prestemøter, stabsmøter, strategimøter eller rådsmøter. De er nødvendige, og dem har vi hatt og skal vi ha – men mer som en åpen og lyttende samtale både innover og utover, i disse sommermånedene der det forhåpentligvis er tid til å trekke pusten og lytte til Gud, hverandre og oss selv på en annen måte enn i resten av året. Kanskje kan vi bli overrasket av hva Den hellige ånd kan komme til å si eller vise oss.

Jeg synes to fortellinger fra kirkens første tid er interessant lesning om dåp og dåpspraksis. Den

ene er fra Apostlenes gjerninger kapittel 2, fra den første pinsedagen. Der finner vi ikke bare finner ansatsene til gudstjenestens gang slik vi kjenner den, men kan også lese at om lag tre tusen mennesker ble døpt og lagt til menigheten! De begynte altså med telling allerede på den første dåpsgudstjenesten, og sånn sett er vi i særdeles god og bibelsk tradisjon når vi legger vekt på tallene og tallenes tale i dag. For vi som er en del av kirken, vet at bak hvert eneste tall er det et menneske og en livsfortelling. Bak hver dømte er det (minst) én som har fått invitasjonen og muligheten til å gå sammen med Jesus og i fellesskapet av de dømte på livsveien.

Den andre fortellingen er fra Apg 8, og handler om Filip og den etiopiske hoffmannen. På sin vei fra

Jerusalem til Gaza blir Filip ledet av Ånden til å ta kontakt med embetsmannen som sitter i vognen sin og leser fra profeten Jesaja. Gjennom en personlig trosopplæring skapes ønsket om dåp, og dåpen inn i fellesskapet skjer som en handling tilpasset omstendighetene.

Dette skjedde for om lag to tusen år siden. Når vi er opptatt av dåpstallene i vår kirke i dag, er vi i en sammenheng der vi som land og kirke har forlatt en enhets- og fellesskapskultur og forholder oss til pluralisme og individualisme. Noe av det er nok utslagsgivende for at dåpstallene og andre tall stuper. KIFO-Rapporten ”Når det rokkes ved tradisjon og tilhørighet” som undersøker nedgangen i dåp i Oslo bispedømme, løfter fram hvordan de som ikke velger å dømpe barna

Jeg tenker at det viktigste med den er at den og liknende rapporter kan sette oss på sporet til og i stand til å lytte.

sine, begrunner det der. Rapporten anbefales herved. For meg hadde den noen overraskelser å by på.

Jeg tenker at det viktigste med den er at den og liknende rapporter kan sette oss på sporet til og i stand til å lytte – lytte til menneskers livsfortellinger, lengsler og håp, tanker om tro og tvil, tanker om kirken og om relasjoner, slik at vi som Peter og Filip kan legge til rette for at mennesker kan bli døpt, lære Jesus å kjenne og få bli en del av legemet som er kirken. Fortellingen om Filip og den etiopiske hoffmannen viser at den som lytter, kan få visdom til å stille de rette spørsmålene, slik at møtet mellom Gud og mennesker kan skje.

For synkende dåpstall handler selvfølgelig om mye mer enn dåpen. Blant annet handler det om det å være kirke og hvordan vi forstår oss selv og vår rolle og praksis, innad og utad.

Vi har mange spennende møter og samtaler i vente. Og vi har mye å lære av hverandre. Vi kan

jo la oss inspirere av dørene på en av kirkene i Modum. Der henger det en L, en slik som vi fester på bilen når vi driver med øvelseskjøring. Den skal signalisere til alle som kommer, at de som er ansatt i kirken, ikke er eksperter, men stadig er under opplæring. L-en viser også at alle har noe å lære bort. For de ansatte gjør det at de

møter de menneskene som kommer til kirken, med en lyttende holdning til hva de kan lære, og ikke bare er opptatt av hva de kan lære bort. Jeg vil tro at det også gir seg utslag i det tverrfaglige samarbeidet.

For synkende dåpstall handler selvfølgelig om mye mer enn dåpen. Blant annet handler det om det å være kirke og hvordan vi forstår oss selv og vår rolle og praksis. Innad og utad.

Jeg ønsker dere gode sommeruker, med tid til å trekke pusten og ro til å lytte. Så møtes vi igjen her i Luthersk kirketidende for å fortsette ”den store dåpsamtalen” i et senere nummer.

.....
HEGE E. FAGERMOEN
HEGE.FAGERMOEN@AS.KOMMUNE.NO

Redaksjonen ønsker LKs lesere, skribenter og annonsører en god sommer. Første LK etter ferien utkommer 21. august.

TEKSTBOK OG GUDSTJENESTEREFORM I DØVEKIRKEN

AV ROAR BREDVEI, DØVEPROST, OG JORUN E. BERSTAD WEYDE, KIRKEFAGSJEF I OSLO BISPEDØMME
ROAR.BREDVEI@DOVEKIRKEN.NO / JORUN.EB.WEYDE@KIRKEN.NO

I Luthersk Kirketidende 8/15 sto artikkelen ”En radikalt annerledes Tekstbok”, skrevet av døveprestene Per Walle, Trondheim, og Lars Hana, Bergen. Per Walle var leder i prosjektgruppen som la frem to forslag til ny tekstbok for Døvekirken. Disse ble behandlet i to møter i styringsgruppen for gudstjenestereformen i Døvekirken. Styringsgruppen valgte det utkastet som vi nå forholder oss til, og som er lagt ut på www.tegnliturgi.no.

Kirkemøtet vedtok i 2011 at Tekstbok for Den norske kirke skulle oversettes til tegnspråk og de samiske språk. På grunn av manglende ressurser til det krevende arbeidet med å oversette bibeltekster til tegnspråk har Kirkerådet foreslått at Døvekirken, som et første steg, etablerer en tekstbok med oversettelser som allerede er oversatt, sammen med et utvalg av tekstene i Den norske kirkes tekstbok. Døvekirkens gudstjenestereformarbeid følger opp dette i sitt arbeid med en kanon som Døvekirken planlegger å ta i bruk fra første søndag i adventstiden 2015. Av hensyn til tid og ressurser, og for å få med flest mulig tekster, prioriteres tekster som allerede er oversatt til tegnspråk, supplert med tekster som likevel skal oversettes som en del av liturgiene for gudstjenester og kirkelige handlinger. Etter dette skal kanon tilføres ytterligere tekster fra tekstboken i Den norske kirke. Dette er et delmål i Døvekirkens kirkepolitiske målsettinger. Et hovedmål er å ha hele tekstboken og Bibelen på norsk tegnspråk. Tekstutvalget som ligger på www.tegnliturgi.no er tydelig merket: UTKAST. Denne kanon er kun en mellomstasjon frem til hele tekstboken er oversatt.

MINORITETSKIRKE

Døvekirken er en minoritetskirke innenfor Den norske kirke. Menighetens språk er norsk tegnspråk. Norsk tegnspråk er et selvstendig, norsk språk som brukes av døve, hørselshemmede og deres nettverk. Det er cirka 25.000 mennesker som bruker norsk tegnspråk daglig i Norge. 20.000 av dem er medlemmer i Den norske kirke og Døvekirken.

Døvekirken ble opprettet på slutten av 1800-tallet på initiativ fra døve. Et av ønskene og målsettingene siden da har vært å få en liturgi på norsk tegnspråk, hvor døves livserfaringer og særpreg kommer til uttrykk på norsk tegnspråk i poesi, bønner og salmer. Dette er en essensiell kjerne i all kirkebygging og menighetsliv. I de siste 30–40 årene har døve utdannet seg innen blant annet lingvistikk, filologi, teologi, teater og poesi. I dag har vi døve som kan og vil oversette bibeltekster og andre liturgiske tekster til norsk tegnspråk. Dette er en viktig og villet forutsetning for kontekstualiseringen av evangeliet blant døve i Norge, drevet av døve selv.

BIBELN PÅ NORSK TEGNSPRÅK

I Døvekirkene rundt i landet er det gudstjeneste annenhver søndag eller én gang i måneden. Det vil si at det brukes færre tekster enn i menigheter som har gudstjeneste hver søndag. Tekstutvalget som nå skal legges til, består derfor av sentrale bibelske tekster og fortellinger som tidligere ikke har vært tilgjengelig på tegnspråk.

Bibelen som helhet er ikke oversatt til norsk tegnspråk. I 2004 kom det en oversettelse av Lukasevangeliet, og nå er også kjernefortellingene

i trosopplæringen oversatt. Alt oversettelsesarbeid til norsk tegnspråk er et resultat av et godt og nært samarbeid mellom Bibelselskapet og Døvekirken. Dette oversettelsesarbeidet er et pionerarbeid som krever ressurser og tid. Tekstboken for Døvekirken vil i mange år fremover fungere som "Tegnspråkbibel" for døve. Derfor har det vært en nøye prioritering av hvilke tekster som nå skal tas med.

INVOLVERING I REFORMEN

Involvering er et viktig prinsipp i Døvekirkens gudstjenestereform. Den er avhengig av åpenhet og tilbakemeldinger fra døvemenighetene, ansatte og andre. Derfor er det f.eks. gjennomført en omfattende høring knyttet til høymessen i år. Det skal gjennomføres lignende høringer i alle døvemenighetene knyttet til kirkelige handlinger i 2016 og salmer og bønner i 2017. Det er videre, som nevnt, etablert en egen nettside, www.tegnliturgi.no, som jevnlig oppdateres etter som reformen utvikles. Menighetene og ansatte oppfordres til å bruke denne aktivt som ressursbank og gi tilbakemeldinger til prosjektgruppen og styringsgruppen. I denne sammenhengen vil innspillene fra Per Walle og Lars Hana være viktige i det videre arbeidet. Det vil føre for langt å gå inn på detaljene i deres innspill her. Styrings-

gruppen og prosjektgruppen vil imidlertid i tiden som ligger foran, se nærmere på enkeltheter i deres artikkel med tanke på mulig justering.

MÅL: HELE TEKSTBOKEN PÅ TEGNSPRÅK

Utkastet på www.tegnliturgi.no er et godt utgangspunkt for en egen kanon for en kirke som uten særlige tilleggsressurser gjennomfører en gudstjenestereform med egen tekstbok, ny hovedgudstjeneste, liturgier for kirkelige handlinger og salmebok på norsk tegnspråk. Dette er et pionerarbeid.

Før vi får hele tekstboken og Bibelen på norsk tegnspråk, får vi en foreløpig "Tegnspråkbibel" som vil bestå av Lukasevangeliet, kjernetekstene i trosopplæringen, 47 tekster som brukes i liturgi og de kirkelige handlinger, og 67 sentrale bibelske tekster der de fleste er hentet fra Tekstbok for Den norske kirke. Denne "Tegnspråkbibel" vil Døvekirken bruke som tekstbok i gudstjenestene fram til flere tekster er oversatt. Og målet er at hele tekstboken skal foreligge på tegnspråk.

Det er mye å glede seg over i gudstjenestereformen i Døvekirken, som i første omgang vil inkludere en annerledes, men ikke radikalt annerledes tekstbok.

luther

G.K. Chesterton

DET EVIGE MENNESKE

Oversettelse: Sigrund Undset

329,-

Hva er det, om noe, som gjør et menneske til et menneske? Dette er spørsmålet G.K. Chesterton starter med i sin klassiske oppdagelsesreise i menneskehetens historie. Chesterton var britisk journalist og forfatter, og er i Norge mest kjent for historien om Father Brown. Forfatterens fortellerstil er på samme tid enkel og morsom, tankevekkende og dypsinndrivende. C.S Lewis forteller i sin selvbiografi "Tatt av gleden" (Luther 2007) at "Det evige menneske" bidro til hans omvendelse. **Sigrund Undset** oversatte boken i 1931, og utgaven som nå foreligger er en modernisert versjon av Undsets opprinnelige oversettelse. **Trond Berg Eriksen, professor i idéhistorie**, har skrevet forordet.

www.lutherforlag.no

I ST. CECILIAS TJENESTE

FESTSKRIFT TIL TROND H.F. KVERNO PÅ 70-ÅRS DAGEN

Trond Hans Farnar Kverno, organist, komponist, professor og geistlig, fyller 70 år den 20. oktober 2015. I den forbindelse vil venner og kolleger hedre ham med et festskrift.

Festskriftet utgis av Cantando musikkforlag og vil foreligge i november.

Trond H.F. Kverno har preget norsk musikkliv med komposisjoner, liturgisk musikk og salmelodier, ved sitt verv i Liturgikommisjonen, og ved undervisning i liturgikk og hymnologi gjennom nærmere 50 år.

Festskriftet inneholder bidrag fra ulike felt: en fagartikkel om Trond Kvernos «Matteuspassjon», et intervju med Trond Kverno, ti hovedartikler og en rekke mindre artikler. Sammen med bibliografien gjenspeiler bidragene den store bredden i jubilantens mangfoldige produksjon og menneskelige engasjement.

Redaksjonskomiteen vil invitere til å forhåndsbestille festskriftet, og samtidig få navnet sitt i Tabula Gratulatoria. Oppføring i Tabula Gratulatoria forutsetter forhåndsbestilling av et eksemplar av jubileumsboken til pris NOK 295,-. Boken sendes fraktfritt ved utgivelse.

For oppføring i Tabula Gratulatoria, send en mail til post@musikkforlaget.no.

Svarfrist for oppføring i Tabula Gratulatoria er 1. september 2015.

Oslo, juni 2015

Eyvind Skeie, Øyvind Norderval, Thröstur Eiriksson, Jørn Fevang (redaksjonskomité), Jan Stefan Bengtsson, Estrid Hessellund (redaktører)

MÅNEDENS SALME JULI 2015

AV ESTRID HESSELLUND OG SINDRE EIDE

ESTRID.HESSELLUND@EIDEFORLAG.NO / SINDRE.EIDE@EIDEFORLAG.NO

AURINKOMMA YLÖSNOUSI / MORGONSOLA VARMAR KJÆRLEG (N13 846)

T LEONARD TYYPÖ 1902 (FI) O TERJE ARONSEN 2011 (KV) HEIDI STRAND HARBOE 2011 (N)

Norsk salmebok er beriket med både samiske og kvenske salmer – femten på hvert av de tre samiske språk og femten på kvensk. Kvensk er nært beslektet med finsk og tales hovedsakelig av kvener i Finnmark og Nord-Troms. Kvensk har en lang historie som talespråk, men det er bare noe få år siden kvenene fikk sitt offisielle skriftspråk. I dette viktige språkarbeidet har ikke minst Terje Aronsen ved Kvensk institutt i Børselv spilt en betydelig rolle. Han har også vært en sentral bidragsyter i arbeidet med å finne frem til de femten kvenske salmene som skulle være med i den nye salmeboken.

”Morgonsola varmar kjærleg / sigersfjell med lys og brann. / Alle sorger, all bekymring, / alt som tynga oss forsvann.” Slik begynner den nynorske oversettelsen av en vakker sommersalme det kvenske folket nå har delt med alle oss andre i dette landet. Salmen er opprinnelig fra Finland, og det opplyses i rubrikken øverst til høyre for salmenummeret at den først ble oversatt til kvensk i 2011. Men dette er ikke helt riktig, forteller Terje Aronsen. Den har vært sunget på kvensk i mange år, men det var først i forbindelse med å fremskaffe de kvenske salmene til Norsk salmebok at også denne gamle kvenske salmen ble tilpasset det nye skriftspråket. Aronsens oppgave har vært å normere alle de kvenske salmetekstene til dette offisielle skriftspråket. Den eneste salmen han har oversatt helt fra grunnen av, og som dermed er ny i kvensk sammenheng, er ”Mitt hjerte alltid vanke” (N13 38).

Heidi Strand Harboe fikk ikke mange dager på seg til å oversette denne salmen. Hun ble oppringt av Åge Haavik i Kirkerådet en dag i novem-

ber 2011. Han fortalte at de hadde oppdaget at kvoten med kvenske salmer til den nye salmeboken ikke var oppfylt. Utfordringen til Strand Harboe var å oversette denne salme ut fra en kvensk ord-til-ord-oversettelse fra Terje Aronsen. Hun fikk bare et par uker på å gjøre dette, og kunne ikke love annet enn å gjøre et forsøk. Hun forteller at hun ut fra notene til den kvenske salmen ikke helt fikk tak på melodien, noe som er svært viktig for å skandere ordene i teksten riktig. Redningen ble en innspilling hun fant på ”YouTube”. ”Melodien var så vakker, at eg bestemte meg for at dette skulle eg klara,” forteller læreren, kulturarbeideren og salmedikteren fra Bryne på Jæren.

De mange vakre bildene i den kvenske teksten inspirerte Strand Harboe, og dette ville hun få med seg i sin nynorske gjendiktning. Slik har hun gitt også oss som ikke forstår kvensk, en vakker sommersalme. Vi får synge om vinteren som har ”reist sin veg” (v.2), om fugler som ”syng av lyst og glede” og biene som ”har nettopp vakna” (v.3)

På en vakker og naturlig måte blir denne salme også til en Kristus-salme, slik vi synger i det tredje verset: ”Livet syng og sæla lyser / klart frå Kristi kyrkje nå. / Sommarsola over krossen / viser kven me ventar på.” Dette motivet utvides i det fjerde verset. Her synger vi om ”nådepusten” som fyller brystet og om ”sommarlufta” som ”strøymmer mildt mot oss frå Kristus”.

Takk til Terje Aronsen og Heidi Strand Harboe som har gitt oss denne salmen hvor vi kjenner at vi er nær livet, nær naturen, nær alt det skapte, nær Kristus og vårt himmelske hjem.

I samarbeid med Eide forlag trykker LK hver måned en omtale av en av de nye salmene i Norsk Salmebok. Omtalen finnes også på www.norsksalmebok.no, der man dessuten kan finne salmeforslag til gudstjenestene.

FRA BOKFRONTEN

OLA TJØRHOM: FORNYELSEN SOM FORSVANT

– ET KRITISK BLIKK PÅ DEN KATOLSKE
KIRKES UTVIKLING FRA 1850 TIL I DAG

CAPPELEN DAMM 2014

Direktør for Fritt Ord, Knut Olav Åmås, kommenterte i Aftenposten i november i fjor siste av utgave av Segl – katolsk årsskrift for religion og samfunn, utgitt på St. Olav Forlag for tredje året på rad. Han var overveiende positiv, men etterlyste et mer selvkritisk katolsk perspektiv. Med Ola Tjørhoms bok *Fornyelsen som forsvant – Et kritisk blikk på Den katolske kirkes utvikling fra 1850 til i dag* har Åmås fått det han etterlyste.

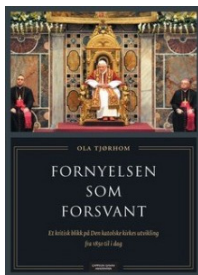
Ola Tjørhom ble opptatt i Den romersk-katolske kirke 2003, altså på tampen av Pave Johannes Paul IIs tid; jeg har tiltro til at han utmerket godt visste hva han gikk inn i. Men det er likevel, når alt kommer til alt, annerledes å se Den romersk-katolske kirke fra utsiden enn å oppleve den innenfra. Boken hans kan leses som et uavsluttet mellomregnskap for Den romersk-katolske kirke, en foreløpig revisjonsberetning fra

en som har kommet til at det er alt for mange røde tall i regnskapet.

Ingen behøver å tvile på forfatterens ståsted og perspektiv; han er engasjert, intellektuelt og følelsesmessig. Han er ingen nøktern, fjern observatør. Han kaster hele sin teologiske tyngde i prosjektet. Gjennom åtte kapitler fordelt på totalt 300 sider går Den romersk-katolske kirkes utvikling siden 1850 etter i sømmene. Perspektivet hans er tydelig: Den romersk-katolske kirke har siden opplysningstiden på 1750-tallet utviklet en dyp antimodernisme. Den nådde sitt høydepunkt med Pius-pavene (1848–1958). Men den mistet sitt grep om kirken under pontifikatene til Johannes XXIII (1958–63) og Paul VI (1963–78). Det tydeligste tegnet på denne mer positive vendingen mot det moderne var kirkemøtet som Pave Johannes innkalte til: Det annet Vatikankonsil (1962–65).

Konsilets hensikt, slik Pave Johannes XXIII så det, var ”aggiornamento” – en oppdatering sammen med ”ressourcement” – en tilbakevending til de autoritative kilder. Ideen hans om å sammenkalle et konsil var ikke foranlediget av læremessig krise eller behov for avgrensning eller fordømmelse i forhold til verden. Snarere handlet det om hvordan kirken forsto seg selv og sitt oppdrag den verden den var satt til å tjene. For de aller fleste kristne, katolikker som ikke-katolikker, ga konsilet grobunn for store forhåpninger. Den romersk-katolske kirke ble aldri helt den samme igjen.

Skjønt, slik Tjørhom ser det, har utviklingen i all hovedsak gått baklengs under pontifikatene til Johannes Paul II (1978–2005) og Benedikt XVI

(2005–13). Fornyselsen forsvant, og det er kirkens store tragedie, hevder han. Grunnen skyldes i hovedsak hvordan konsilet er blitt forstått og implementert under disse to pavene. Selve saken dreier seg om hvorvidt konsilet representerer oppbrudd eller kontinuitet i kirkens historie. Noe fortegnet kan det sies at de konservative tolker konsildokumentene slik de til slutt ble vedtatt, mens de progressive helst refererer til konsilets ånd når de skal si noe om hva dette skjellsettende kirkemøtet avstedkom.

Tjørhom ser Johannes Paul II som et uregelmessig verb, en karismatisk personlighet sammensatt av både progressive og konservative elementer, som ikke lot seg styre av sin egen administrasjon i ett og alt. Den polske paven endret kirkens holdning til jødene, dialogen med andre religioner; han insisterte på sammenhengen mellom menneskerettighetene og menneskets uendelige verd; ikke minst var han sentral i kampen for et demokratisk Øst-Europa.

Hos Joseph Ratzinger eller Benedikt XVI finner Tjørhom derimot færre forsonende trekk. I hovedsak er han gjennomført reaksjonær og antimodernistisk. Akkurat her synes jeg nok Tjørhom blir vel enøyd. Perspektivene hans er i stor grad, tror jeg, farget av Hans Küng og Hermann Häring. Men han trekker dem ikke like langt, for det er nyanser hos ham, som jeg ikke finner igjen hos Küng for eksempel.

La det være sagt: Jeg deler på ingen måte begeistringen for Benedikts gjenåpning for bruk av den tradisjonelle, latinske messen eller hans affinitet for forskjellige liturgiske elementer og klær som tilhører den prekonsiliære tiden. Heller ikke klarer jeg å mobilisere stor forståelse for de såkalte ordinariatene for anglikanere som vil være i kommunion med Roma.

Men jeg mener bestemt at Tjørhom i for stor grad legger skylden på krisene som utviklet seg under Benedikt, på ham alene. Saken er vel like mye den at Benedikt tok over en sentralkirkelig administrasjon som i stor grad hadde vært selvgående under Johannes Pauls nesten 27 år lange pontifikat. Når det gjelder den teologiske vurderingen av de mange sentrale teologene under og etter konsilet ville Tjørhom kanskje ha tjent

på å konsultert Fergus Kerrs *Twentieth-Century Catholic Theologians* (2006). Kerr ser styrker og svakheter hos de fleste av dem.

Tjørhom må sies å være spesielt kritisk til utviklingen i kirken etter Paul VI's rundskriv om fødselsreguleringen fra 1968. I *Humanae Vita* satte Paven foten ned for alle former for "kunstig prevensjon", det til tross for at kommisjonen han hadde opprettet for å arbeide med spørsmålene, kom til motsatt konklusjon. Likevel er det interessant at Joseph Ratzinger i boken *Jordens salt* (1997) sier at katolikker som alt har fått det antallet barn de ønsker seg, bør drøfte de praktiske konsekvensene av dette med en åndelig veileder eller prest. Hans tilnærming er til forveksling lik den Pave Frans har gitt uttrykk for.

Det ingen tvil om at Tjørhom av mange norske katolikker nærmest er blitt en forkjetret skikkelse. Han forstyrrer den indrekirkelige freden og stiller spørsmål som mange helst vil slippe å forholde seg til. Så vier han da også et helt kapittel til den norske sammenheng. Det er ikke mye som Tjørhom finner å juble over i Den romersk-katolske kirke i Norge. Kapitlet tydeliggjør behovet for en endring i måten kirken har taklet de få tilløpene til teologisk debatt og uenighet de siste årene.

I ly av samstemtheten har mye av ydmykheten og viljen til å se seg selv utenfra forsvunnet; det har nok gitt rom for en ganske suverene holdning i møte med andre kirker og trossamfunn i Norge – for ikke å snakke om hvordan de fleste uttalte former indrekirkelig dissens er blitt møtt. Den hører ikke hjemme i offentligheten, for lojaliteten mot læreembetet, paven og den lokale biskopen er for enkelte selve testen på hvor god katolikk et troende menneske er eller ikke er.

Teologisk sett fremtrer Den romersk-katolske kirke i Norge i dag langt mer enhetlig enn det den var på midten av åtti-tallet. Da var det mer debatt, men nok også et rikere samtaleklima. Grunnene tror jeg blant annet skyldes den relativt korte avstanden til Det annet Vatikan-konsil sammen med den geografiske sammen-setningen av presteskap og ordensfolk. Dessuten, var det flere katolikker som hadde opplevd hvilken forskjell konsilet faktisk utgjorde. Tjørhom

peker for eksempel på hvordan St. Olav fremsto som et blad som kunne opptre selvkritisk på kirkens vegne. Savnet av romersk-katolske personligheter samme støpning og ånd som dominikanerne Hallvard Rieber-Mohn og Finn Thorn er påtagelig hos Tjørhom.

Deres antitese finner han hos en del norske, romersk-katolske bloggere. Den romersk-katolske kirke i Norge fremstår ifølge forfatteren som et "asyl for frustrerte konvertitter" eller "betong-katolikker" som har brutt opp fra Den norske kirke. Og ja, det er mye rart som finnes på nettet, også blant norske katolikker. Men representativiteten deres er vel heller liten, på sitt vis representerer de en katolisisme preget av nostalgi – hvor det meste var bedre før Det annet vatikankonsil.

Etter å ha lest det "norske" kapitlet sitter jeg igjen med flere spørsmål enn svar. Blant annet om hvorfor Den romersk-katolske kirke, til tross for det Tjørhom ser på som antimodernisme, tiltrekker seg mennesker. Det finnes en rekke oppgående norske konvertitter som jeg antar ikke lar seg rubrisere som antimodernister, men som likevel lever tilsynelatende greit i brytningen mellom en moderne norsk virkelighet og et katolsk etos. Derrest: Er det slik at forholdet mellom et moderne samfunn og det som finnes av motkulturelle elementer i katolisismen – og kristendommen – alltid kan forklares med en antimodernistisk grunnholdning? Tjørhom mener det; jeg følger ham et stykke på vei, men er ikke overbevist om at dette alltid er en tilstrekkelig forklaring på dissonansen som tidvis oppstår mellom de to størrelsene, kirken og verden.

Derfor skulle jeg ønsket meg at Tjørhom drøftet problemstillingene knyttet til spørsmålet om hvor langt de kirkelige reformer han ser for seg skal gå i møte med moderniteten. Kirkelige reformer utformes og blir vurdert forskjellig, alt avhengig av hvilket teologisk ståsted vi identifiserer oss med. Tydeligst blir dette når en ser på den dype kløften som skiller nettopp Benedikt og Küng. Hvor langt er det for eksempel mulig å reformere paveembetet uten at det mister sin myndighet og autoritet som læreembete i kirken? Hva kan Den romersk-katolske kirke gi slipp på

uten å miste sin konfesjonelle forankring og særpreg?

Mens de lutherske folkekirkene på mange måter har vært preget av en åpen økumenisk holdning parallelt med en nedtonet konfesjonell selvbevissthet, så har utviklingen i store deler av Den romersk-katolske kirke de siste 30 årene gått en annen vei. Den har vært preget av en form for bevisst rekonfesjonalisering som til dels har gjort den til eksponent for en motkulturell og konfronterende holdning i møte med Vestens økende sekularisering og endrede verdigrunnlag. Men dette fenomenet gjelder ikke Den romersk-katolske kirke alene. Også den evangelikale bevegelsen sammen med den pentekostalt inspirerte delen av kristendommen er for en stor grad motkulturell i sin tilnærming til mange rådende samfunnsmessige utviklingstrekk.

Jeg nevner ikke dette for å kimsse av de utfordringene Tjørhom reiser, men for å illustrere kompleksiteten Den romersk-katolske kirke står overfor som verdenskirke. Konteksten, ikke minst den geografiske og sosiale, avgjør hva som er primære og sekundære problemstillinger og utfordringer for kirken. Jeg undres på om nettopp ikke forståelsen av det moderne også til en viss grad er kontekstuelt betinget og derfor arter seg forskjellig i en nordeuropeisk kontekst til forskjell fra en asiatiske, latinamerikansk eller afrikansk. Åpenbart er ikke svaret på disse utfordringene mer sentralisme i Den romersk-katolske kirke, men nettopp vilje til at biskopene i de regionale og nasjonale bispekonferansene blir betrodd større myndighet i spørsmål som umulig kan få det samme svar i Oslo som i Manila.

Philip Jenkins skriver i boken *The next Christendom* at "til tross for all sin rikdom og aktivisme, er den numeriske styrken til den nederlandske kirken liten ... det er omtrent like mange katolikker i hele Nederland som i sentrum av Manila". Den romersk-katolske kirken i Nederland har vært i front for en liberal katolisisme, men har likevel ikke kunnet demme opp for en jevn tilbakegang i årene etter konsilet. Reformvilje og reformiver resulterer ikke nødvendigvis i økt oppslutning for kirken. Marginaliseringen synes å fortsette med uforminsket styrke

tross reformer.

Spørsmålene om kirkelige reformer er brennbare og har ikke sjeldent ledet til opphetet debatt. Den romersk-katolske kirke er intet unntak, ikke minst i Vesten. Under Pave Frans er den blitt mer synlig også i hierarkiet. Debattene knyttet til den ekstra-ordinære synoden om familien sist høst illustrerer dette med all tydelighet. Pave Frans oppfordret deltakerne på synoden til "parrhesia" – dvs. tydelig tale – uten frykt for sanksjoner fra ham eller Vatikanet. Noen mener å merke en ny vår under Pave Frans; nå er det lov å tale fritt igjen, uten frykt for å bli møtt av sanksjoner og anklager om illojalitet.

Under Johannes Paul II og Benedikt XVI måtte prester og biskoper som hadde forhåpninger om kirkelig avansement, vær så god å holde seg så tett som mulig opp til det som var rådende teologi. Det hersket en indrekirkelig "fred" båret oppe av frykt for å komme på kant med Roma. Resultatet er at Den romersk-katolske kirke i mange henseende fortsatt lider under mangel av et reelt samtaleklima. I en kirke hvor man ikke snakker med hverandre, men om hverandre, er resultatet gitt: skyttergraver og polarisering. Eksistensen av to fløyer som i stor grad fremstår selvtilfredse og selvrefererende, uten evne og vilje til å komme hverandre i møte, gagnar ingen i det lange løp, aller minst kirken selv.

En del av emnene Tjørhom behandler, vekker en stor grad av ubehag hos meg, ikke minst når han kommer inn på kirkens forhold til jødene og høyrekreftene i Europa før konsilet. Men særlig håndteringen av overgrepsskandalene etter hvert som de begynte å bli kjent for allmenheten, er svært trist lesning.

Det likevel viktigste med Tjørhoms bok ligger i det faktum at han etterlyser samtale blant norske romersk-katolikker om sentrale spørsmål: Samliv og seksualitet, lekfolkets stilling og medvirkning, kvinnes manglende posisjon, forholdet mellom Roma og de regionale og nasjo-

nale bispekonferansene, fraværet av strukturer som gjør det mulig å stille biskopene til ansvar for hvordan de leder sine bispedømmer administrativt og økonomisk.

Under en konferanse i Roma ganske nylig om kirkens fornyelse i en sekulær tidsalder sa den romersk-katolske filosofen Charles Taylor at forutsetningene for dialog i Den romersk-katolske kirke må bygge på forståelsen av at vi alle sammen har del i det samme sakramentale fellesskapet og oppfører oss i overenstemmelse med det. Mye av stoffet Tjørhom viser til, er eksempler på det motsatte, nemlig en katolisisme med et umenneskelig ansikt. Men om reformer alene makter å gi kirken et mer menneskelig ansikt, er jeg ikke sikker på.

Også jeg ser behovet for reformer, både i Roma og i Oslo, men jeg vil forsøke ikke å la mitt liv i og med kirken stå og falle med hvor mange av dem som gjennomføres. I et brev i 1958 skrev den amerikanske forfatteren Flannery O'Connor at venninnen hennes kanskje hadde et for optimistisk syn på hva kirken egentlig var i stand til av fornyelse. Grunnen, mente hun, var at venninnen undervurderte syndens realitet i kirkens liv.

Tjørhom prøver å bevare håpet om at konsilet – Det annet Vatikankonsil – igjen skal få den plassen det må ha i Den romersk-katolske kirkes liv. At det er nødvendig for at kirken skal revitaliseres og våge møtet med verden er det ingen tvil om, heller ikke hos meg.

Ola Tjørhoms bok kan være et godt utgangspunkt for en sannere og mer oppriktig samtale om hva det vil si å være katolikk i dagens Norge nesten 50 år etter at Det annet Vatikankonsil ble avsluttet. For den samtalen må Den romersk-katolske kirke våge. Og når den kommer, er jeg overbevist om at mange vil følge med i spenning, både i og utenfor kirken. Hvem vet, kanskje også Knut Olav Åmås i Fritt Ord melder sin interesse?

Morten Erik Stensberg

SØNDAGSTEKSTEN

ASTRID SÆTRANG MORVIK - SJUR ISAKSEN - EGIL MORLAND - ØYSTEIN I. LARSEN

11. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN - 12. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN
13. SUNDAG I TREEININGSTIDA - 14. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

11. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

9. AUGUST 2015

Prekentekest: Mark 2,23–28

Lesetekster: 2 Mos 20,1–17 / Gal 5,1–6

Fortellingstekst: Jes 6,1–8

Liturgisk farge: Grønn

SØNDAGÅPENT?

Debatten om søndagsåpne butikker har rast i vår. Folk må få kjøpe mat også på søndagene! Jesu lille ”søndagstur” med disiplene og den påfølgende disputten med fariseerne ser ut til å bekrefte ropet om søndagsåpent: Er man sulten, må man få plukke korn fra åkeren eller brød fra butikkhyllene. Hva er forskjellen?

Dette er en mulig innfallsvinkel til dagens tekst. Det som gjør teksten aktuell for oss, er jo nettopp vårt eget forhold til helligdagen. Men teksten handler også om Jesus og hans posisjon i forhold til jødisk lov. Når han bryter sabbatsbudet, er det et ledd i åpenbaringen av hvem han er. *Det skjer ikke ustraffet.*

”Stien vi går på”

Hvorfor er sabbaten så viktig? Å bryte sabbaten med vilje ble regnet som et lovbrudd som burde medføre dødsstraff, ifølge Jubileerboken som ble skrevet rundt 160–150 f. Kr. Her diskuteres hvordan man skal tolke Moseloven. Sabbaten og omskjæringen ble regnet som de fremste kjennetegnene på at jødene var Guds folk. Dette var deres nasjonale stolthet. Men sabbatsbudet er mer enn dette. Jødisk lov, kalt *halaka* og som kan oversettes ”stien man går på”, er mer enn en praktisk side av det å være jødisk. Å følge *halaka* er å være jødisk. Den jødiske forfatteren av nettstedet *Judaism 101*, Tracy R. Rich, beskriver det slik:

“Some non-Jews and non-observant Jews criticize this legalistic aspect of traditional Judaism, saying that it reduces the religion to a set of rituals devoid of spirituality. While there are certainly some Jews who observe halakhah in this way, that is not the intention of halakhah, and it is not even the correct way to observe halakhah.

On the contrary, when properly observed, halakhah increases the spirituality in a person's life, because it turns the most trivial, mundane acts, such as eating and getting dressed, into acts of religious significance. When people write to me and ask how to increase their spirituality or the influence of their religion in their lives, the only answer I can think of is: observe more halakhah. Keep kosher or light Shabbat candles, pray after

meals or once or twice a day. When you do these things, you are constantly reminded of your relationship with the Divine, and it becomes an integral part of your entire existence.
(www.jewfaq.org/halakhah)

Herre over sabbaten

Går vi til opprinnelsen for sabbatsbudet, finner vi to ulike begrunnelser i de to versjonene av de ti bud: I 2 Mos 20,8–11 er budet begrunnet i at dagen skal holdes hellig fordi Gud hvilte den sjunde dagen etter å ha skapt jorden på seks dager. Følgelig skal heller ikke mennesket arbeide denne dagen. I 5 Mos 14–14 er sabbatsbudet begrunnet utelukkende i menneskets behov for hvile. Sabbaten ble regnet som en velsignelse, en gledesdag; jfr. Jes 58,13. På Jesu tid var det ikke uvanlig å diskutere sabbaten, men spørsmålet gjaldt ikke om dagen skulle helligholdes – det var alle enige om – men hva som skulle regnes som arbeid. Det er her fariseerne møter Jesus i Mark 2,24. De er ute etter en diskusjon om et populært stridstema. Problemet oppstår når Jesus ikke vil debattere hva som er tillatt på sabbaten. Han velger i stedet å bruke anledningen til å proklamere seg selv som *Menneskesønnen* og herre over sabbaten. Dette gjør han ved å vise til et skriftsted og trekker sammenlikningen mellom David og seg selv (Les 1 Sam 20,1–9; merk at Mark har tatt feil av prestens navn). David brøt også reglene, men fordi det var David som gjorde det, var det greit (Les også parallelltekstene i Matt 12,1ff og Luk 6,1ff for noen nyanser). Det er ikke rart at fariseerne ble opprørt over Jesus. Han er i ferd med å presentere seg som noe i nærheten av Gud selv. Slikt kan ikke skje ustraffet, og de begynner å legge planer om å rydde ham av veien; jfr. Mark 3,6.

For å verne om det gudstjenestelige liv...

”For å verne om det gudstjenestelige liv og den alminnelige fred på helligdager og for å gi høytiden ro og verdighet, skal det være helligdagsfred i samsvar med reglene i denne lov.”

(§ 1. Lovens formål i Lov om helligdager og helligdagsfred fra 1995, Lovdata.no.)

Når helligdagslovgivningen i dag debatteres, er det for det aller meste allmenne argumenter om hva som er godt for folk og samfunn som brukes. Men helligdagsloven selv setter hensynet til gudstjenesten først, deretter hensynet til den alminnelige fred. Norsk helligdagslovgivning er dermed i god dialog med GT som begrunner sabbatsbudet både i Guds gjerning og bud, og i behovet for hvile for folk flest, for dyra og for slavene. Det er interessant å merke seg at den største delen av vår helligdagslovgivning er viet unntakene – på samme måte som man i jødisk lov diskuterte hva som skulle regnes som arbeid. Det er i unntakene de menneskelige behovene ivaretas – og undergraves. Men hvordan kan vi preke på denne søndagen, uten at det blir et politisk innlegg i en aktuell debatt?

SØNDAGSÅPENT!

Vi er på tampen av vekstsesongen. Det går mot innhøstning. I kristenlivets vekstsesong skal vi også gjøre oss opp meninger, ta valg og lære oss å stå oppreist når det trekker opp til strid. Denne dagen handler det om Guds bud, spesifikt helligdagsbudet. Det kan være viktig og riktig å spørre oss: Hvilken rolle spiller Guds bud i vårt kristenliv? Er de bare diskuterbare utslag av den religionen vi har valgt å tilhøre, eller er de – som i jødedommen – kjennetegn på den intime samhørigheten mellom Gud og hans folk? Det er noe fascinerende og vakkert i den måten Tracy R. Rich beskriver hvordan forholdet til Gud utdypes gjennom å følge halaka: “Når du gjør disse tingene, blir du hele tiden minnet om ditt forhold til Den guddommelige, og det blir en integrert del av hele din eksistens.”

Budene er altså gode. Likevel byter Jesus sabbaten og tillater disiplene å gjøre det samme. Hvorfor? ”Sabbaten ble til for menneskets skyld.” Å sette mennesket i sentrum for Guds lov var radikalt i samtiden, kanskje så radikalt at Matteus og Lukas i sine versjoner ikke gjengir akkurat dette Jesus-ordet (Jfr. R.T. France, *The Gospel of Mark*, Wm.B. Eerdmans Publishing Co, 2002, s 147). Likevel er det ingen motsetning mellom den spirituelle lovforståelsen som Tracy R. Rich forfekter, og Jesu holdning til budene. Begge for-

holder seg til intensjonen bak: Rich hevder at man gjennom å holde budene kommer Gud nær. Jesus setter mennesket i sentrum og vil si at vi kommer Gud nær ved å gjøre godt mot vår neste. Vår helligdagslovgivning har også en intensjon uttrykt gjennom en formålsparagraf: Loven er til for å verne gudstjenestelivet og den alminnelige fred. Hvorfor? Vi må anta at lovgiverne har ment at det er fordi det er godt for mennesket.

Så kan vi altså være enige om at Guds lover er ment til det beste for mennesket. Problemet oppstår når Loven – ikke mennesket – blir målet. I Gal 5,1–6 (lesetekst 2) tar Paulus et oppgjør med den tvangspregede bruken av loven i samtidens jødedom. Ifølge ham kom Kristus for å frigjøre oss, men Jesu radikale oppgjør med fariseerne brakte ham også ett skritt nærmere hans egen henrettelse. Frigjøringen kostet. Vil dere forkaste frigjøringen ved igjen å underkaste dere loven, spør Paulus. Denne prekenen kan skape en større forståelse for at Guds bud er gode for oss; stien vi går på, som fører oss nærmere Gud. Det viktigste budskapet i teksten er likevel hvordan *Jesus* bringer oss nærmere Gud.

Gjennom bruddet på sabbatsbudet proklamerer Jesus at Menneskesønnen er herre over sabbaten. Som den oppstandne Jesus Kristus blir han også herre over *søndagen*. For oss er søndagen blitt en dag for å feire Jesu oppstandelse og seier over døden. Gud har gitt oss denne dagen både som hviledag for vårt alles beste, og som helligdag for å feire den oppstandne Jesus Kristus. Når vi holder hviledagen hellig og har søndagsåpent for Gud, blir vi, slik Tracy R. Rich beskriver det, hele tiden minnet om vårt forhold til Den guddommelige, og det blir en integrert del av hele vår eksistens.

ASTRID SÆTRANG MORVIK
SOKNEPREST I ØSTENSTAD
ASTRID.MORVIK@ASKER.KIRKEN.NO

12. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

16. AUGUST 2015

Prekentekest: Luk 8,1–3

Lesetekster: Jes 49,13–16 / 2 Kor 9,1–8

Liturgisk farge: Grønn

KVINNE OG DISIPPEL

Kvinnenes status i den samtidige jødedom var blant annet synliggjort i renhetsforskriftene. I forbindelse med menstruasjon og barnefødsler ble deres religiøse utfoldelse sterkt begrenset, og kvinnenes forgård i tempelet var plassert lengst unna det hellige. Derfor var det oppsiktsvekkende og svært uvanlig at en mester hadde kvinner i sitt nære følge, noe som trolig bidro til den motstanden og forargelsen som reiste seg mot Jesus. I lys av vår egen tid kan disippelflokken og den første kristne menighet fortone seg mannsdominert. Men i sin egen samtid var både Jesus og Paulus radikale talspersoner for kvinners verdi og verdighet. Jesus overskred en rekke av de kultiske og kulturelle regler som skilte kvinnene ut fra mennene. Han lot seg berøre, bokstavelig talt, også av kultisk urene (Mark 5,25–34); han lot kvinner med dårlig rykte komme nær ham (Luk 7,36–50), og han inkluderte altså kvinner i undervisnings- og disippelfellesskapet, slik vår tekst forteller om. Også Paulus inkluderte kvinner i gudsrikefellesskapet uten forbehold: ”Her er det ikke jøde eller greker, slave eller fri, mann eller kvinne. Dere er alle én, i Kristus Jesus.” (Gal 3,28)

MARIA FRA MAGDALA

Mens Johanna og Susanna er forblitt navn uten nevneverdig biografi knyttet til seg, har Maria Magdalena vært gjenstand for stor interesse og like stor spekulasjon. Hun kom fra Magdala, en by ved Genesaretsjøens vestbredd, mellom

Tiberias og Kapernaum. Byens greske navn var *Tarichea* som betyr ”tørking og salting”. Her tok man vare på innlandshavets fisk slik klippfiskprodusenter har foredlet torsken i århundrer langs norskekysten. Det er ikke sikkert at Maria tenkte på sin oppvekst i Magdala med særlig glede, skjont hun trolig kom fra en velstående familie. For Maria hadde noen sår. Vi vet ikke riktig hva det var som hadde skjedd henne, men vi vet at den indre smerten til tider ble så uutholdelig at hun knapt kunne bære det med forstanden i behold. Kanskje hadde vonde opplevelser påført henne en psykisk lidelse; kanskje måtte hun skade seg selv for å holde den indre smerten på avstand. Maria var i en elendig forfatning da hun møtte Jesus. Mange har framstilt henne som prostituert, og denne versjonen ble autorisert av pave Gregor den store i 591. Dette har vært en populær oppfatning som likevel savner pålitelig feste i de historiske kildene. Lukas omtaler henne ikke som en stor synderinne eller prostituert, men som besatt av 7 onde ånder. Møtet med Jesus ble vendepunktet som åpnet henne mot livet igjen. Sammen med en rekke andre kvinner ble hun en navngitt del av et stort følge som dro sammen med Jesus fra by til by i Galilea.

GUD SOM MOR

Jes 49,13–16 var ikke med i høringsutkastet til ny tekstbok. Kanskje var det en ren forglemmelse, men denne teksten ble i alle fall løftet fram av en hel rekke høringsinstanser. En av målsettingene for tekstboken var å hente inn tekster med kjønnsinkluderende språk og en variasjon av menneskelige erfaringer. Å tale om Gud som mor er akkurat like metaforisk som å tale om Gud som far. Samtidig vil det oppleves minst like treffende ut fra mange av de omsorgs og ledelseserfaringer mennesker har gjort: Det var mor som lærte meg å leve. Det var mor som holdt rundt meg da jeg trengte det.

TURNÉLIVET MED JESUS

Lukas skriver om Jesu reisevirksomhet i Galilea fra 4,14 til 9,50. Etter dette begynte han å sende dem ut to og to, slik at de skulle gå i forveien for

å forberede grunnen for hans egne besøk. Verbet for å *reise omkring* – *diådeven* – er brukt i en fortidsform som viser at Jesus holdt på med denne virksomheten over en lengre tidsperiode. Vanligvis forkynte han i synagogene (4,43–44), men hvis folkemengden ble for stor, kunne han finne andre steder og møteplasser.

De navngitte kvinnene som fulgte Jesus på hans forkynnerturné i Galilea, ble alle svært fortrolig med det budskapet han delte. Selv om Jesus tilpasset sitt budskap etter de menneskene han talte til, fikk de som fulgte ham, repetert hans forkynnelse så mange ganger at de trolig kunne flere av liknelsene utenat. Disse kvinnene ble vitner og historiefortellere som bidro til at nye kvinner i nye landsbyer fikk høre Jesu ord også etter hans himmelfart. Lukas forteller at de også hadde en annen rolle i flokken av etterfølgere. De bidro økonomisk til Jesu virksomhet. Det er sannsynlig at Jesu reisevirksomhet over 2–3 år krevde støtte langt utover den gjestfriheten de møtte fra sted til sted. Både Maria, Johanna og Susanna hadde midler å bidra med. Johanna var gift med en mann som hadde både penger og posisjon i samfunnet, men som likevel ga henne anledning til å være i Jesu reisefølge. Maria og Susanna var sannsynligvis ugifte, trolig enker som var i stand til å støtte fellesskapet økonomisk over en lengre tidsperiode. Kanskje ser vi her jesusbvegelsens første givertjeneste, organisert av dedikerte og hengivne kvinner som hadde opplevd at Jesus hadde satt dem på et nytt spor i livet.

HISTORISK, FEMINISTISK TVETYDIGHET

Kirkehistorien gir oss et tvetydig bilde av kvinners betydning og verdighet i kirken. Kvinner har gang på gang måttet kjempe for å ha en naturlig og likeverdig plass i det kristne fellesskapet, slik Jesus ga dem. Mange har måttet bære dype sår fordi deres tjeneste ikke ble sett og anerkjent. Den erfaringen trenger vi ikke gå tilbake i tiden for å finne. Samtidig har kvinner i mange kulturer opplevd at nettopp kirken og troen på Kristus har gitt dem verdighet og frihet fra misbruk og undertrykking. Et møte med Jesus gjorde den avgjørende forskjell for en enslig

kvinne fra Magdala. Et møte med Jesus gjør daglig den store forskjellen for tusenvis av kvinner og menn i den verdensvide kirke.

PREKENSKISSE:

- *Å være den man er, i følge med Jesus:* Egen kjønnsbestemmelse er en avgjørende del av identiteten. I Jesu følge er min dypeste identitet anerkjent.
- *Å gi det jeg har, i følge med Jesus:* Mine gaver og mine midler er aldri bare mine. ”Intet er vårt, alt er ditt, alt er vårt i deg!” N13 713

Lykke till!

SJUR ISAKSEN
UNIVERSITETSLEKTOR, MF
SJUR.ISAKSEN@MF.NO

13. SUNDAG I TREEININGSTIDA

23. AUGUST 2015

Preiketekst: Luk 12,41–48

Lesetekstar: 2 Kron 1,7–12 / Ef 4,11–16.

Farge: Grøn

Salme: Eg har ei teneste stor for Gud

PRINSIPP, PERSON OG ØKONOM

Det er ikkje vingardssøndag. Den kjem – etter den tematiske tilpassinga mellom tekst og det faktum at eit nytt semester startar i Guds vingard – neste søndag. Men bortsett frå det: Lukas 12,41–48 er ein like så god vingardstekst!

Det kan nok vera ei freisting denne søndagen berre å tala tematisk over Jesu siste ord i denne perikopen, og gjera eit allment, etter folk flest sitt syn akseptabelt, prinsipp av det han seier: Den som har fått eller er tiltrudd mykje, han skal det også krevjast mykje av.

Det er både rimeleg og sant. Men det er konteksten som gjev bakgrunnen for denne slutt-satsen, og det er realitetane bak som fyller teksten med så stort alvor.

MEIR TIL TEKSTEN

Bakgrunnen er at Jesus har tala om si atterkome, og om tenarane som var vakne då Herren kom. Læresveinane spør om likninga er mynta på dei (eller også til alle andre). Jesu svar: ”Kven er då den trugne og kloke forvaltaren...?” høyrst unekteleg litt forvirrande ut. I.H. Marshall meiner å skimta eit semittisk uttrykk bak orda, og at han i så fall har meint: ”Dersom det finst ein trugen og klok hushaldar...” altså ein type vilkårssetning.

Poenget er i alle fall: Det har konsekvensar for tid og æve om vi er kloke *oikonomos*, økonomar, hushaldarar. Kanskje har Jesus her brukt det hebraiske ordet ”*ben habajit*” – som er den overordna tenaren for huset; jfr. den rolla Josef fekk i

Potifar sitt hus. Kriteriet på om tenaren er trugen, eller trufast, er om han heile tida arbeider ut frå den vissa at Herren kjem att. Og at han kjem for å halda rekneskap.

Her appliserer Jesus på læresveinane, og dermed på alle som har etterfølgt dei som Herrens tenarar: Klokskapen og truskapen viser seg i det at dei veit å gje ”dei andre tenarane” (= alle kristne med alle sine tenesteoppgåver i Guds rike?) rett mengde av rett mat til rett tid.

Den som er og gjer slik, vert møtt med eit klassisk velsigningsord: Sæl er den som... Igjen fokuserer Jesus på sin eigen atterkomedag. Og tenaren skal bli sett over alt Herren eig. Han hadde allereie ein framtreddande plass. Men han har stått i prøven, og får no denne æresposisjon som ei fast ordning.

I v 45 er det handlinga, ikkje tenaren, som vert kontrastert. Jesus talar framleis om ”denne” tenaren, men no går han inn i ei anna rolle – som usympatisk, sløv og vond. Jesus er så konkret (fysiske overgrep, matglad og rusa) at eg tenkjer vi også skal ta det til oss i ei tydeleg applisering: Slik må ingen som arbeider i Guds rike, oppføra seg!

Straffa er også konkret og brutal! Uttrykket å ”hogga ned” er tilsynelatande ein spontan reaksjon gjort i vrede. Men det er altså ikkje det. For Jesus har åtvare på førehand. Og det kan tenkjast at vi tenkjer *for* konkret. Det er mulig at Jesus her har brukt eit arameisk uttrykk som skal tolkast i overført tyding: Den skuldige skal skiljast eller løysast frå (= hoggast ned) sin tidlegare posisjon. Men alvoret vert ikkje mindre av den grunn. For han skal dela lagnad med dei vantru; det vil seia dei som ikkje får koma inn til festen i Guds rike.

Alvoret i alt dette vert så mykje større fordi dei som har gått inn i teneste for Herren, ”kjente viljen” hans. Han visste kva som var rett; ja, han skulle gjera denne viljen kjent for andre. Det er heile hans kall. Difor skal også straffa vera så mykje større enn for dei som utan kunnskap om og kjennskap til Gud har gjort hans vilje imot (Sjå 4 Mos 15,30; 5 Mos 17,12; Salme 19,13 m fl). Å synda ”med opprekt hand” er å synda i tross og mot betre vitande.

Men då er vi tilbake til utgangspunktet og ”prinsippet” om samsvar mellom gåver og utrustning, og kva krav som med rette kan stillast til

oss. Det er sant som sagt. Ingenting er så trist som å sjå menneske med eit stort ”potensial”, som vi gjerne seier i dag, skusla det bort i latskap og likesæle. Slike menneske er nok ”like gode”, evt. like dårlege, som andre. Men kva så? Det var så mykje meir å forventa!

Slik er det på det allmenne planet. Difor formulerer Jesus kjent og allmenn visdom.

Men han seier altså så mykje meir! For vi skal svara rekneskap for korleis vi har forvalta ansvaret.

TIL PREIKA

Medan neste søndag minner om det kallet alle kristne har fått til teneste, i truskap mot både naturlege og ekstraordinære gåver, så er denne søndagen retta mot dei som har fått det særlege ansvaret for å gje alle tenestefolka mat i rette tid. På ein spesiell måte vert prestar og forkynnarar denne dagen også adressat for preikene sine. Rygg ikkje tilbake for det! Og kanskje skal vi tørre å læra kyrkjelydane om deira særlege kall til å vurdera maten dei får (Luther 1523, om kyrkjelyden sin kallsrett m.a.). Feil næring blir feiler næring. Det kan m.a. ha til følge at det dårlege smakar best. Junkfood har den effekten. Då er det fare på ferde.

Vi kan t.d. ta utgangspunkt i læresveinane sitt innleiande spørsmål, og vidare kan vi tolka Jesu svar i retning av: ”Den som har øyre, han høyre. Så skal du tidsnok få merka kven adressaten er!”

Moment til preika:

1. Jesus er Herren som skal koma att. Han kjem!
2. Han kjem med eit lagnadstungt spørsmål.
3. Han spør etter truskap og dømekraft.
4. Korleis kan vi tenkja oss at denne truskapen (og dømekrafta) best kan levast ut mellom oss i vår kyrkjelyd?

EPILOG

Den som måtte meina at dette vil bli ei preike med eit lovisk preg, kan bruka litt tid på å tenkja gjennom kva kriteriet for kyrkjelyden sin kallsrett og presten si oppgåve hos Luther var/er: Om Guds ord vert forkynt *som* lov og evangelium.

EGIL MORLAND
FØRSTELEKTOR, NLA
EM@NLA.NO

VINGÅRDSSØNDAG / 14. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

30. AUGUST 2015

Prekatekst: 1 Kor 3,4–11

Lesetekster: 5 Mos 8,7.11–18 / Luk 17,7–10

Liturgisk farge: Grønn

BETRAKTNING

- Men Gud ga vekst...

”Gikk alle konger frem på rad / i all sin makt og velde,
De maktet ei det minste blad / å sette på en nelde.”

Hvor lenge holder Brorsons undrende lovsang stand? Kanskje den allerede er forbikjørt av all vår transplantasjonskirurgi og cellekjernespleising? Men foreløpig kan vi vel syngje hans salmevers uten å rødme. Vi har rykket inn i livskildens grenseland, men foreløpig er vi visst ikke kommet lenger enn at vi flytter på livsbrikkene. Vi reparerer og transplanterer. Og er vi raske nok, henter vi livet tilbake i grenselandet. Men grensene er der visst fortsatt. Fortsatt utstedes de ufrakommelige dødsattestene.

Det er ikke så lett å styre utenom partidannelsene. Det fortelles med et smil fra en av våre misjonsmarker der det var en større kontingent av norske også fra andre sammenhenger, at det ble strid i forbindelse med 17. maifeiringen: Skulle det være feiring med eller uten alkohol? Det året ble det tre norske 17. maifester: Én for dem som ikke ville ha alkoholservering, én for dem som ikke ville unnvære det, og den tredje – for dem som ikke ville ha strid...

TEKSTEN

En retorikkanalyse etter gresk-romersk mønster (Ben Witherington III: *Conflict & Community in Corinth*. Eerdmans publ. Co, 1995) peker ut

1,10 som brevets *Propositio*, hovedanliggende for hele fremlegget: ”Jeg formaner dere, søsken, ved vår Herre Jesu navn, at dere må være enige. La det ikke være splittelse blant dere, men stå sammen i syn og tanke.” Dette fremlegget settes frem i en virkelighet i korintmenigheten, der eksemplene på *schismata* står i kø. Paulus må konstatere at de ter seg som mennesker styrt av kjøtt og blod. Han har hørt om partidannelser i forhold til lederskapet i menigheten, der én holder seg til Paulus, én til Apollos – en forkortet gjentakelse av 1,12–13 der han nevner fire mulige fanklubber: Paulus, Apollos, Kefas, ja, Kristus selv (for dem som ikke ville ha strid...?).

At Apollos med talegavene (Apg 18,24ff) kunne spilles ut mot Paulus som var kommet til dem uten fremragende talekunst (2,1ff), er jo ikke overraskende. Ikke desto mindre må de tales til rette, ikke for å gjøre dem skamfulle, men som hans elskede barn (4,14). Slik splittelse og partidannelse skjærer like inn til margen: Er vel Kristus blitt delt (1,13)?

Paulus setter tingene på plass: Han og Apollos var ikke konkurrenter på menighetens populærindeks. De var medarbeidere som sto side om side i arbeidet, den som planter (starter, grunnlegger), og den som vanner (følger opp), er ett (v 8). De er på samme nivå, men har riktignok ikke samme oppgaver. Også avlønningen kan menneskelig talt differensiere (v 8) og resultatene likeså (10ff). Det avgjørende er jo at ingenting kunne gi resultater hvis ikke Gud hadde livets skaperkraft, han som alene kan gi vekst (v 6). Da teller ikke menighetens og menneskenes dom, eller egen bedømmelse, noe (4,3ff). Hovedanliggendet i dette perspektivet er *synergos* – medarbeider – et hovedord hos Paulus (1 Tess 3,2; 2 Kor 1,24 og mange andre steder).

I v 9 skifter bildet, fra jordbruk til byggevirksomhet (9b), som kanskje ligger den urbane Paulus nærmere for hånden. Se også 1 Pet 2,5f der bildene blandes: Steinene er blitt levende.

Paulus hjelper dem til å flytte tyngdepunktet fra menneskene og menighetens medarbeidere til Gud. Gud skaper veksten. Guds avgjørende plass følges opp i den videre teksten. Se de foranstilte *theou*: Guds er vi medarbeidere, Guds åkerland,

Guds bygning (v 9). Men åkerlandet (*geårgion-gæ + ergon*) er den jord som er bearbeidet av (vår) gjerning, (vårt) arbeid. Men vi er hjelpeløst utlevert til at Han får det til å gro.

Hele bygget hviler på ho *themelios* – grunnvollen (v 10). Her er bildet ført videre, ikke bare apostlenes og profetenes grunnleggende vitnesbyrd er grunnvollen (Ef 2,20), men Kristus selv (v 11). Han hviler ikke på fundamentet; han er fundamentet. Så sparer tekstavgrensingen oss for å gå inn i spørsmålene omkring byggematerialene og den videre utlegningen i versene som følger.

PREKEN

Både søndagens navn og bibeloversettelsen vår har beholdt det, i våre ører, noe forunderlige vingårdsbegrepet. Jordbruk og hagebruk vet vi hva er. Vingårder leder vel tankene for mange i retning av vinmonopol og taxifreeomsetning. Vi må hente begrepet inn i vårt arbeidsmarked og våre roller og oppgaver. Alle tre tekstene denne dagen forskyver tyngdepunktet fra vår rolle til Guds grunnleggende, ja, nettopp, grunnleggende, rolle i alt som har med livet og frelsen og tjenesten å gjøre: ”Hos deg er livets kilde.” (Sal 36; jfr. Sal 104,28–30) Derfor også advarsler mot all hybris som fører med seg usunn menneskedyrkelse og tilsvarende usynliggjøring av dem som ikke fanges så godt på vår oppmerksomhetsradar. Vi er mestere i å ta æren når noe går bra, og skyve ansvaret fra oss, og å gi Gud skylda, når noe stanger i mot.

Har vi horisontalt eller vertikalt perspektiv?

Vi sammenligner oss horisontalt og måler høyden mot hverandre. Sidelengs er det forskjell-

er, men det er centimeter. Når vi betraktes ovenfra, er vi med alle våre forskjeller ett, tjenere og medarbeidere på samme sak. Det er Guds perspektiv. Skulle han ha gitt liv til noen som ikke har en plass i den store helheten? Derfor er det meningsløst å spille medarbeiderne ut mot hverandre.

Alt avhenger av Gud. Likevel har han gjort seg avhengig av medarbeidere.

I Bjørvika i Oslo opplever en visstnok at selve det fundamentale grunnlaget gir seg under den omfattende bygningsmassen. Våre grunnarbeider er avhengig av at den grunnleggende fjellgrunnen holder. Vår åndelige grunnvoll står ikke på et annet grunnfjell. Han er selv grunnfjellet som aldri gir seg.

PREKENSKISSE

Når salmeboka vår først har en slik mektig kjernesalme fra dagens prekentekst som NS 532: ”Guds kirkes grunnvoll ene”, i både original og en flott gjendiktning, er det fristende å henge prekenen på denne. Så her er et forsøk på å koble dette sammen. Men andre finner sikkert bedre måter å gjøre dette på.

Ingen annen grunnvoll

- *Vi bekjenner Grunnvollen v 1–2.*
- *Vi erfarer Splittelsen, v 3.*
- *Vi ser mot fullendelsen, v 4–5.*

ØYSTEIN I. LARSEN
BISKOP EMERITUS
OEYSTEININGAR@GMAIL.COM

Avsender:
Luthersk Kirketidende
Sinsenveien 25
0572 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), prost Hege Elisabeth Fagermoen, universitetslektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende
v/Eyolf Berg
Sinsenveien 25
0572 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord, innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 590,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 800,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 3000.14.73669. Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev, SMS eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>